Motion

1982/83:952

Birger Hagård

Ökat utnyttjande av personer med forskarutbildning

Inom samtliga politiska partier tycks man i dag vara överens om det nödvändiga att i ökad utsträckning genomföra satsningar på forskning och forskarutbildning. Samtidigt kan det ifrågasättas om samhället verkligen tar till vara den resurs som forskarutbildade personer utgör. I många andra länder, främst kanske USA och Västtyskland, hör det till vanligheten att ledande befattningar såväl inom den offentliga som den privata sektorn besätts med personer, som har avlagt doktorsexamen.

Motsvarande krav på hög generell kompetens saknas ofta i Sverige. Det är paradoxalt, att samtidigt som stora satsningar görs på att öka och förbättra forskarutbildningen har inte den självklara slutsatsen dragits, att det också är nödvändigt att rätt utnyttja de forskarutbildades kompetens. Sålunda vore det angeläget att kartlägga de områden inom den allmänna sektorn, där behov finns av en högre formell kompetens än vad som nu är för handen. Från samhällets sida kan åtgärder också vidtas för att stimulera det önskvärda samspelet med industrisektorn, särskilt vad avser teknologi, ekonomi och administration. Det förefaller troligt att studietiden för våra blivande doktorer kraftigt skulle kunna nedbringas, om det för dessa även skulle bli klart att de är välkomna att efter sin utbildning göra insatser på olika samhällsområden.

Situationen på den tekniska sidan har kartlagts av en arbetsgrupp inom Civilingenjörsförbundet, som konstaterar, att det finns allvarliga brister i samspelet mellan våra tekniska högskolor och industrin. Totalt finns drygt 1 500 forskarutbildade civilingenjörer i landet. Knappt hälften av dessa är verksamma inom tillverkningsindustrin, medan de övriga är verksamma inom högskolor och forskningsinstitut. Inom byggnadsindustrin samt den kommunala och landstingskommunala verksamheten finns exceptionellt få forskarutbildade. Det är också anmärkningsvärt, att andelen forskarutbildade i den viktiga verkstadsindustrin endast utgör hälften av andelen inom skogs- och stålindustrin. Läkemedelsindustrin ligger däremot högt. Totalt är mindre än 6 % av alla yrkesverksamma tekniker forskarutbildade, en internationellt sett låg siffra. Detta kan försvåra framtida satsningar inom högteknologiska sektorer, vilket kan vara nog så bekymmersamt i tider, då välfärden hotas och samstämmighet råder om att den avancerade tekniken är vår främsta räddningsplanka.

Inom industrin är okunnigheten ofta stor om vad en forskarutbildning egentligen innebär. Misstänksamheten är ofta påfallande, till icke ringa del beroende på att många inom industrin inte haft kontakt med forskarutbildade. Många chefer på mellannivån tycks också ha en viss ovilja mot att

anställa underlydande med högre formell kompetens än de själva har. Denna misstänksamhet borde vara möjlig att övervinna. Dagens forskarutbildning ger framför allt en bred allmän kompetens i problemlösning, som är i hög grad användbar och borde vara attraktiv inom de flesta områden, inte minst industrisektorn, i Sverige liksom t. ex. i USA.

För att lösa problemen kan olika åtgärder vidtas. Ett sätt är att kraftigt öka personalutbytet mellan industrin och högskolorna, och varför inte också mellan den offentliga sektorn och högskolorna och universiteten. Systemet med adjungerade professorer (dvs. industrianställda forskare som till 20 % tjänstgör vid en högskola) har fungerat mycket bra och bör kunna byggas ut till att även omfatta andra samhällsområden. Varför skulle man inte i framtiden också kunna ha lärare/forskare vid universiteten och högskolorna, som samtidigt är sysselsatta inte bara inom industrin utan också inom offentlig administration, på museer, i bibliotek etc.?

Det är också viktigt att lärare/forskare får ökade möjligheter att rutinmässigt förlägga en del av sin verksamhet utanför högskolan eller universitetet. Detta kan ske genom generösa regler från staten/arbetsgivaren och stimulans för konsultverksamhet under en viss del av arbetstiden. Vid många amerikanska universitet är detta ett krav; i Sverige ses det icke sällan med ogillande. Över huvud taget är det angeläget att på olika sätt stimulera kontaktverksamheten mellan samhällslivet och universiteten/högskolorna. Teknikcentrum i Linköping är ett annat gott initiativ i denna riktning.

Preliminära resultat från Tekniska högskolan i Linköping visar att av fem sökande till högre befattningar hade omkring 1970 i genomsnitt fyra industribakgrund. I dag har normalt ingen sökande till en befattning inom högskolan någon erfarenhet av världen utanför högskolan. Denna utveckling är så mycket mera oroande, om man betänker att ca 70 % av alla professorer kommer att pensioneras inom den närmaste tioårsperioden. Om trenden inte bryts, riskerar vi att i framtiden få professorer och universitetslektorer utan egen erfarenhet från arbete inom industrin. Detta inger allvarliga farhågor.

Självfallet är lönesättningen en inte oväsentlig detalj i sammanhanget. Det måste löna sig att arbeta, och det måste löna sig att satsa på en relativt långvarig utbildning.

Sammantaget pekar mycket på att de berörda problemen tillhör de allvarligaste f. n. Med tanke på de stora summor som satsas på en utbyggnad av forskarutbildningen vore det också dåraktigt att inte på ett bättre sätt ta till vara de mänskliga resurser som skapas.

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande krav på bl. a. ökat utnyttjande av personer med forskarutbildning.

Stockholm den 24 januari 1983

BIRGER HAGÅRD (m)